

ตอนที่ 4
เอเชียตะวันออกเฉียงใต้

คิวนพร ชัยประสิทธิ์กุล

บทที่ 1

การก่อตั้งของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

สภาพภูมิศาสตร์

ดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แต่เดิมนักวิชาการจะเรียกดินแดนนี้ว่า อินโดจีน (Indochina) เพราะเน้นความสำคัญของอิทธิพลจีนและอินเดียซึ่งตั้งขนานกับดินแดนนี้อยู่ คือประเทศอินเดียทางทิศตะวันตกและจีนทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ สำหรับพวกที่เดินทางไปมาค้าขายในแถบนี้จะเรียกเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ว่า เอเชียกลาง หรือเอเชียใน⁽¹⁾ เพราะว่าเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้แยกจากตะวันตกกลาง เอเชียใต้และเอเชียตะวันออก โดยมีเทือกเขาและทะเลทรายเป็นเครื่องกั้น ส่วนคำว่าเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (South-East Asia) นั้นเกิดขึ้นระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง เพื่อกำหนดเขตปฏิบัติการของกองทัพพันธมิตรในภูมิภาคแถบนี้⁽²⁾

สภาพภูมิศาสตร์ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ประกอบด้วยดินแดนสองแห่งคือ

(1) บริเวณแผ่นดินใหญ่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (The Mainland Southeast Asia) ประกอบด้วยประเทศมลายู, ไทย, เขมร, ลาว, เวียดนาม และพม่า

(2) บริเวณหมู่เกาะ คือหมู่เกาะของประเทศอินโดนีเซียและฟิลิปปินส์

ดินแดนแผ่นดินใหญ่และหมู่เกาะของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เปรียบเสมือนกำแพงที่แบ่งเขตมหาสมุทรอินเดียและมหาสมุทรแปซิฟิกออกจากกัน โดยมีช่องแคบสามแห่งเป็นทางติดต่อ

1. ช่องแคบมะละกา ระหว่างมลายู กับสุมาตรา
2. ช่องแคบซุนดาระหว่างเกาะสุมาตรา กับเกาะชวา
3. ช่องแคบลมบก ระหว่างเกาะบาหลีกับเกาะลมบก

ภูเขา, แม่น้ำและหมู่เกาะ

เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้แยกออกจากจีนและ อินเดียโดยเทือกเขาหิมาลัย (Himalaya) กันเป็นแนวยาวถึงทะเลจีนทางตอนเหนือ ส่วนทางตะวันตกของประเทศพม่ามีเทือกเขา อารกันโยมา (Arakan Yoma) กันเขตแดนระหว่างพม่ากับอินเดียและบังคลาเทศ เทือก เขานี้เป็นเทือกเขาเดี่ยว ๆ เป็นแนวติดต่อกันเรียกว่าวงโค้งพม่า-ชวา (Burma-Java Arc) ต่อจากเทือกเขาอารกันโยมาก็มีเทือกเขาเปกยูโยมา (Pegu - Yoma) และเทือกเขาตะนาวศรี กันระหว่างพม่ากับไทยไปถึงมลายู จมลงไปในทะเลเป็นแนวไปใฝ่ลงขึ้นที่สุมาตราและ จะบรรจบกันพอดีกับแนวเขาที่เป็นแนวยาวจากตะวันตกเฉียงใต้ของประเทศฟิลิปปินส์ เกาะเซเลเบส (Celebes) หรือสุลาเวสี และเกาะบอร์เนียว (Borneo) หรือกาลิมันตันส่วน เทือกเขาสูง ๆ ในประเทศเขมรและลาวก็มีเทือกเขาคาร์ดามัน (Cordamon) และอันนาไมท์ (Annamite) ในประเทศเวียดนาม

ความสำคัญของเทือกเขาเหล่านี้คือ เป็นภูเขาสันปันน้ำ ทำให้เกิดดินแดนที่ อุดมสมบูรณ์ ระหว่างลุ่มแม่น้ำต่าง ๆ ที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตอยู่ของประชากร ในแถบนี้ เทือกเขาหิมาลัยจะเป็นสันปันน้ำระหว่างแม่น้ำพรหมบุตรในอินเดียกับแม่น้ำ อิระวดีในพม่า เทือกเขาเปกยูโยมา และตะนาวศรีเป็นสันปันน้ำระหว่างแม่น้ำสาละวิน (Salween) กับแม่น้ำเจ้าพระยา เทือกเขาคาร์ดามันเป็นสันปันน้ำระหว่างแม่น้ำเจ้าพระยากับแม่น้ำ โขงซึ่งเป็นแม่น้ำสายที่ยาวที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ส่วนเทือกเขาอันนาไมท์ เป็นสันปันน้ำระหว่างแม่น้ำโขงกับแม่น้ำแดง⁽³⁾

แม่น้ำในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่สำคัญมี 5 สาย คือ อิระวดี, สาละวิน, เจ้าพระยา แม่น้ำโขงและแม่น้ำแดง แม่น้ำเหล่านี้ได้ทำให้เกิดที่ราบที่อุดมสมบูรณ์ ขึ้นมา ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญที่หล่อเลี้ยงประชากรในภูมิภาคแถบนี้ ให้มีวัฒนธรรมและ อารยธรรมที่เจริญขึ้นมาได้ คือที่ราบลุ่มแม่น้ำอิระวดีเป็นหัวใจสำคัญของประเทศพม่า ที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นหัวใจสำคัญของประเทศไทย ที่ราบลุ่มแม่น้ำโขงเป็นหัวใจ สำคัญของประเทศเขมรและเวียดนามใต้และที่ราบลุ่มแม่น้ำแดงเป็นหัวใจสำคัญของ ประเทศเวียดนามเหนือ⁽⁴⁾

ดินแดนในหมู่เกาะเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ประกอบด้วยวงโค้งสองระบบ คือ

- 1). Sunda Arc ประกอบด้วยเกาะสุมาตรา ซาวา และหมู่เกาะซุนดาน้อย
- 2). Circum Australia Arc ประกอบด้วยหมู่เกาะฟิลิปปินส์ บอร์เนียวหรือกาลิมันตัน และเซเลเบสหรือสุลาเวสี.

ลักษณะประชากร

บริเวณลุ่มแม่น้ำเหล่านี้เป็นที่อยู่อาศัยของชาวไทย ลาว เขมร เวียดนามและพม่า ซึ่งอพยพเข้ามาอยู่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ราว 500 B.C. คือคริสตศวรรษที่ 4 ประชากรเหล่านี้อพยพมาจากตอนเหนือของประเทศจีน ประชากรเป็นพวกเชื้อสายมองโกลลอยด์ ครั้งหนึ่งอยู่บนผืนแผ่นดินใหญ่ และอีกครั้งหนึ่งเป็นเชื้อสายอินโดนีเซีย - มาเลย์เซีย อยู่ตามหมู่เกาะฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย และมลายู

ภาษาที่พูดมีสามตระกูล คือ

1. ตระกูลมาลาโย โพลีเนเซียน (Malayo Polynesian) คือพวกแหลมมลายู อินโดนีเซียและฟิลิปปินส์
2. ตระกูลออสโตร - เอเชียติก (Austro - Asiatic) ได้แก่ภาษามอญ เขมร และเวียดนาม
3. ตระกูลทิเบต - ไชนีส (Tibeto - Chinese) ได้แก่ พม่า ไทย

ชนชาติต่าง ๆ เหล่านี้ได้อาศัยการกสิกรรมปลูกข้าวเป็นหลักในการดำรงชีวิต สภาพสังคมคล้ายกับพวกที่อยู่ในจีนตอนใต้ พวกที่อยู่บนผืนแผ่นดินใหญ่จะมีความรู้ น้อยเกี่ยวกับการเดินเรือทะเลเมื่อก่อนพวกอินโดนีเซีย ซึ่งอยู่ตามหมู่เกาะเห็นว่าทะเลเป็นเส้นทาง สำคัญพวกนี้ซึ่งมีความชำนาญในการเดินเรือทะเล แม้ว่าจะมีช่วงระยะเวลาเดินเรือ ไม่นาน เนื่องจากการพัดของลมมรสุม และพายุได้พัดนักตาม พวกที่อยู่บนผืนแผ่นดินใหญ่ จะตั้งถิ่นฐานสถาปนาอาณาจักรของตนขึ้นตามลุ่มแม่น้ำต่าง ๆ ส่วนบริเวณหมู่เกาะที่มี ภูเขาไฟที่ระเบิดแล้วหรือยังครุกรุ่นอยู่ เป็นแหล่งที่อุดมสมบูรณ์ด้วยแร่ธาตุจากภูเขาไฟ จะกลายเป็นแหล่งที่มีความเจริญ ประชากรอยู่หนาแน่นตามชายฝั่งทะเล ส่วนบริเวณ เทือกเขาต่าง ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นเขตที่ค่อนข้างแห้งแล้ง เป็นถิ่นที่อยู่ ของชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ซึ่งพวกนี้วัฒนธรรมจากอินเดีย จีน ไม่มีโอกาสเข้าถึง การใช้ชีวิต อยู่เรียบง่าย นับถือภูตผี วิญญาณ และกลายเป็นชนกลุ่มน้อยยกของประเทศต่าง ๆ ไป

อาชีพโดยทั่ว ๆ ไปของประชากรในแถบนี้คือ

1. การกสิกรรม ปลูกข้าวในบริเวณที่ราบลุ่ม พืชที่ปลูกนอกจากข้าวก็มี มันเทศ เครื่องเทศ ถั่ว ผลไม้และพืชผักต่าง ๆ ปลูกไว้เพียงพอกับเป็นอาหารประจำวัน
2. การประมง เป็นอาชีพรองลงมา เนื่องจากมีแม่น้ำสายสำคัญ ๆ หลายสาย เพียงพอที่ประชาชนจะใช้เป็นอาหาร พวกที่อยู่บริเวณชายทะเลก็เช่นกัน
3. การทำป่าไม้ ประชาชนอาศัยไม้ในการก่อสร้างบ้านเรือนและต่อเรือแพ ขึ้นใช้ในการคมนาคมติดต่อ
4. การเลี้ยงสัตว์ เลี้ยงเพื่อใช้งานเช่น วัว ควาย และเลี้ยงเป็นอาหาร คือ เป็ด ไก่ และหมู
5. การทำเหมืองแร่ เพิ่งจะมีการทำอย่างจริงจังในคริสต์ศตวรรษที่ 19 นี้เอง บริเวณที่ทำเหมืองแร่กันมากก็คือ คาบสมุทรมลายู

การทำอาชีพต่าง ๆ เหล่านี้จะทำกันแบบค้าขายภายในผลิตเพียงพอกับการบริโภคเท่านั้น ไม่ค่อยมีความคิดที่จะส่งผลิตผลของตนออกเป็นสินค้า หรือหาเทคนิคใหม่ ๆ ในการผลิต จนกระทั่งชาวยุโรปเข้ามาค้าขายและลงทุนในกิจการต่าง ๆ เช่นเหมืองแร่ ป่าไม้ ยางพาราและข้าว จึงได้มีการส่งผลิตผลออกนอกประเทศ

สภาพดินฟ้าอากาศ

ลักษณะภูมิอากาศของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จะอบอุ่นตลอดทั้งปี คล้ายคลึงกันทั่วภูมิภาคแถบนี้ เพราะอยู่ใต้อิทธิพลของลมมรสุมจากทะเล และตั้งอยู่ในเขตอิเควเตอร์ อุณหภูมิเฉลี่ย 80° หรือ 26.7° C บริเวณหุบเขาสูงจะต่ำกว่า 60° C อากาศร้อนที่สุดจะไม่เกิน 100° C บริเวณพื้นแผ่นดินใหญ่จะร้อนที่สุดในเดือนมีนาคม - พฤษภาคม หลังจากนั้นก็เป็นฤดูฝน แต่ในคาบสมุทรมลายูและหมู่เกาะ จะมีอากาศที่แปรปรวนตลอดเวลา เพราะฝนตกทั้งปี ในเดือนเมษายน - กรกฎาคม ลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้จากมหาสมุทรอินเดียพัดผ่านจะนำเอาฝนเข้ามา จึงเป็นฤดูฝน และในเดือนตุลาคม - มกราคม ลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือจากทะเลจีนพัดผ่าน นำความเย็นเข้ามาจึงเป็นฤดูหนาว

สภาพดินฟ้าอากาศมีอิทธิพลต่อการกสิกรรมของประชากรในแถบนี้มาก เพราะเหตุว่าประชาชนจะทำนาข้าวเป็นหลัก ซึ่งขึ้นอยู่กับปริมาณน้ำฝนที่ตกในแต่ละปี

ความสำคัญของสภาพภูมิศาสตร์ต่อเอเชียตะวันออกเฉียงใต้คือ

1. **ทางด้านการค้า** การที่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีที่ตั้งอยู่ระหว่างอินเดียกับจีน ซึ่งเป็นประเทศที่มีอารยธรรมความเจริญก้าวหน้า เป็นที่สนใจของชาวยุโรปและชนชาติต่าง ๆ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้จึงเป็นทางผ่านของพวกพ่อค้าและนักเดินทางที่จะไปจีนหรือจะไปอินเดีย ทำให้เอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นศูนย์กลางการค้า เช่น อาณาจักรมะละกาที่เจริญขึ้นมาในศตวรรษที่ 15 เพราะว่าเรือสินค้าของชาวต่างชาติที่ผ่านไปมาต้องจอดพักเรือ

2. **ทางด้านการเมือง** ดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นดินแดนที่ตั้งอยู่ระหว่างเส้นทางเดินเรือของมหาสมุทรอินเดียและแปซิฟิกมีช่องแคบมะละกา เป็นเส้นทางที่สำคัญในการเดินเรือ ถ้าใครคุมเส้นทางนี้ได้ ก็จะมีอิทธิพลทางการค้าและการเมืองอย่างกว้างขวางจึงมีการแย่งกันตลอดเวลาที่จะคุมช่องแคบมะละกา เช่น โปรตุเกสได้ขจัดผู้นำชาวพื้นเมืองและเข้าครองมะละกาแทนทำให้การค้าของโปรตุเกสเจริญขึ้นอย่างรวดเร็ว ต่อมาโปรตุเกสสูญเสียมะละกาทำให้การค้าของโปรตุเกสต้องเสื่อมลงและถอนตัวออกจากภูมิภาคแถบนี้ไป

3. **ทางด้านเศรษฐกิจ** เนื่องจากเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อยู่ในเขตลมมรสุม มีฝนตกตลอดปี พืชพันธุ์ธัญญาหารอุดมสมบูรณ์ เต็มไปด้วยวัตถุดิบที่ชาวยุโรปต้องการ

4. **ทางด้านวัฒนธรรม** เอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นแหล่งรับวัฒนธรรมทางศาสนาและวัฒนธรรมแบบผสมจากจีนและอินเดีย พวกพ่อค้าอาหรับก็ได้นำศาสนาอิสลาม เข้ามาเผยแพร่ในบริเวณคาบสมุทรมะละกาและหมู่เกาะ ในศตวรรษที่ 13 ส่วนในแผ่นดินใหญ่ก็ได้รับอิทธิพลของพุทธศาสนาจากอินเดีย ส่วนเวียดนามได้รับอิทธิพลพุทธศาสนามหายานและลัทธิขงจื้อจากจีน นอกจากนี้จะมีการรับวัฒนธรรมทางด้านศาสนาแล้วก็ยังมีอิทธิพลทางด้าน ศิลป วรรณคดี และศิลปกรรม⁽⁵⁾

นอกจากนี้แล้ว การที่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นทางผ่านของพ่อค้าและนักเดินเรือประกอบกับมีพืชพันธุ์ธัญญาหารที่อุดมสมบูรณ์ จึงทำให้ชาวต่างชาติอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะชาวจีนและชาวอินเดีย พวกนี้เมื่อเข้ามาก็ยังคงรักษานับประเพณีดั้งเดิมของตนอยู่ ทำให้เกิดสังคมย่อย ๆ ซ่อนอยู่ในสังคมใหญ่